

HAVZA MESLEK YÜKSEKOKULU

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ PROGRAMI

ISG 104 – FİZİK

Öğr. Gör. Cihan YAYLACI

GİRİŞ

ISG 104 – FİZİK

Hafta-5

5. NEWTON'UN HAREKET YASALARI

Kuvvet kavramı

Newton'un birinci yasası ve eylemsizlik çerçeveleri

Kütle

Newton'un ikinci yasası

Yerçekimi kuvveti ve ağırlık

Newton'un üçüncü yasası

Sürtünme kuvvetleri

Kaynaklar

Konuya özgü kavramlar

Dinamik:

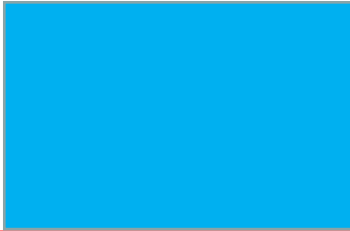
- Kuvvet ile hareket arasında neden sonuç ilişkisi vardır,
- Fiziğin kuvvet ile hareket arasındaki ilişkiyi inceleyen

konu, **DİNAMİK**

Konuya özgü kavramlar

Hareket

Bir cismin başlangıç(referans) noktasına göre uzaklığı zamanla değişiyorsa bu cismin hareketli olduğu anlamına gelir.

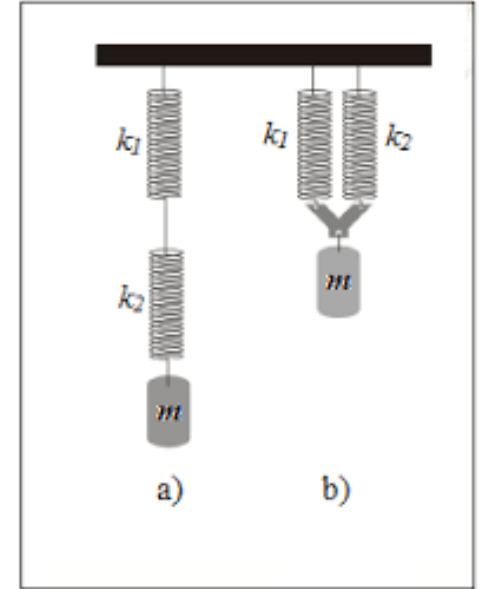

Konuya özgü kavramlar

Temas Kuvvetleri

İki cisim arasındaki fiziksel temas(değme) sonucu ortaya çıkan Kuvvet,

Örnek: yay kuvveti,

Alan Kuvvetleri

Cisimler arasında temas olmadan etkisini gösteren kuvvet,

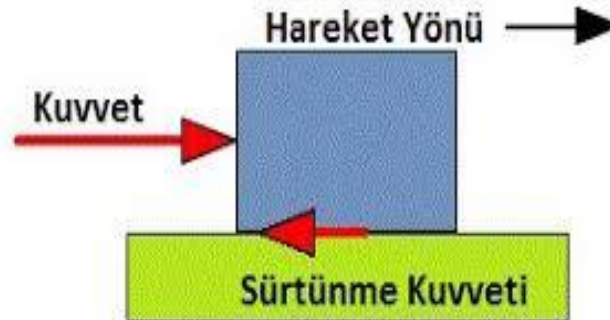
Örnek : yerçekimi kuvveti

KUVVET KAVRAMI

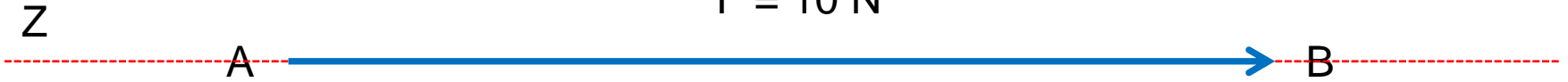
- Duran bir cismi harekete geçiren,
- Hareket halindeki cismi durduran,
- Cisimlerin yön şekil ve hızlarını değiştiren,

etkiye kuvvet denir.

KUVVETİN ELEMANLARI

 $F = 10 \text{ N}$

Kuvvetin Yönü: AB vektörünün (F vektörünün) yönü A dan B'ye doğru,

Kuvvetin Doğrultusu: AB vektörünün doğrultusu yere paralel, Z çizgisi üzerinde,

Kuvvetin Uygulama Noktası: Vektörünün başlangıç noktası A, Bitiş noktası B noktası,

Kuvvetin Şiddeti: AB vektörünün şiddeti (değeri) 10 N,

KUVVET KAVRAMI

Kuvvetin harekete etkisini anlatan matematik bağıntıları :

Newton'un Hareket Kanunları

Newton oluşturduğu bu bağıntıları:

- 1. Yasa : Eylemsizlik Yasası**
- 2. Yasa : Dinamiğin Temel Prensibi**
- 3. Yasa : Etki Tepki Prensibi**

EYLEMSİZLİK PRENSİBİ NEDİR?

1.YASA : EYLEMSİZLİK YASASI

EYLEMSİZLİK:

➤ Cismin durumunu koruma isteği,

Örnek : Hareket halindeki arabanın şoförü aniden frene basınca şoförün önceki durumunu korumak isteyip öne doğru hareketlenmesi,

Durgun arabada aniden gaza basan şoförün geri doğru hareketlenmesi,

BİLEŞKE KUVVET

- Birden fazla kuvvetin etkisini tek başına yapan kuvvete bileşke kuvvet (net kuvvet) denir,
- Kuvvet, vektörel bir büyüklüktür,

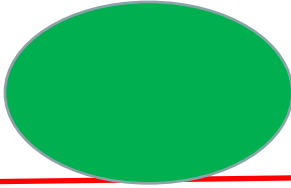
Net kuvvetin hesaplanması?

Ayrı ayrı kuvvetlerin vektörel toplamı,

BİLEŞKE KUVVET

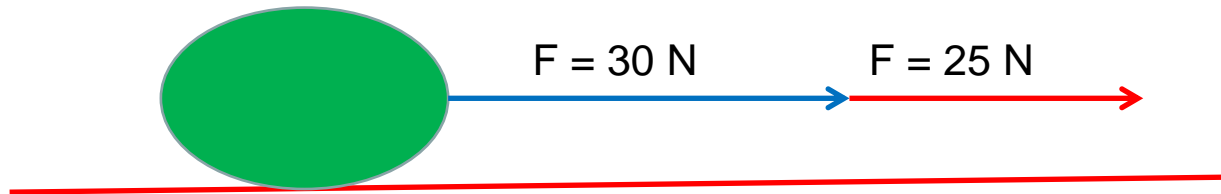
Ahmet ve Ece sürtünmesiz bir yolda,
duran bir cismi sağa doğru çekiyor,

Ahmet'in uyguladığı kuvvet 30 N,
Ece'in uyguladığı kuvvet 25 N,
Bileşke kuvvet kaç N'dur?

BİLEŞKE KUVVET

Ahmet'in uyguladığı kuvvet 30 N,
Ece'in uyguladığı kuvvet 25 N,
Bileşke kuvvet kaç N'dur?

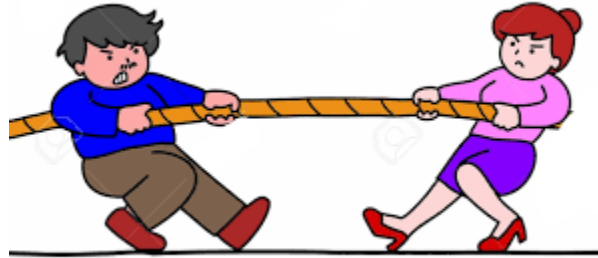
Bileşke kuvvet her iki kuvvetin toplamı,

Kuvvet vektörlerini uç uca çizerek net kuvveti bulunur,

$$F_{\text{net}} = 30 \text{ N} + 25 \text{ N} = 55 \text{ N}$$

BİLEŞKE KUVVET

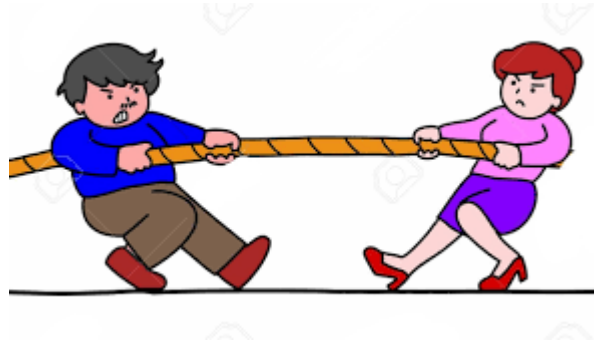
Bir halat çekme yarışında

Pembe takım sağa doğru 75 N,
Mavi takım sola doğru 50 N kuvvetle çekiyor,

Bileşke kuvvet kaç N'dur?

BİLEŞKE KUVVET

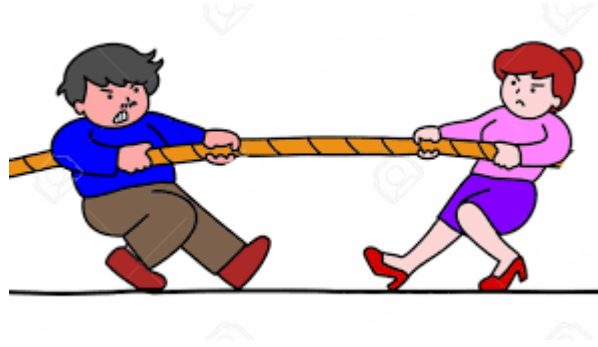

Pembe takım sağa doğru 75 N,
Mavi takım sola doğru 50 N kuvvetle çekiyor,
Bileşke kuvvet kaç N'dur?

- **Net kuvveti bulmak için kuvvet vektörleri toplanır,**
- **Sağı artı,**
- **Solueksi işaret olarak alınır,**

BİLEŞKE KUVVET

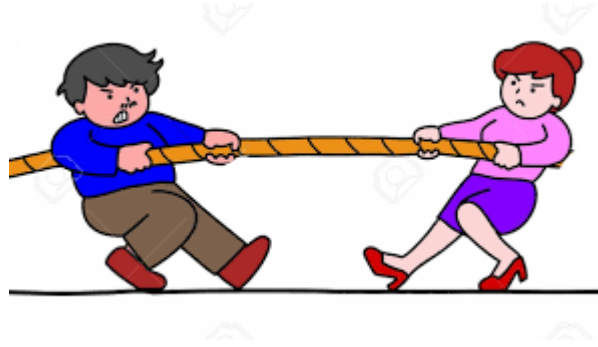
- Net kuvveti bulmak için kuvvet vektörleri toplanır,
- Sağı artı, (+75 N)
- Solu eksi (- 50 N) işaret olarak alınır,

$$F_{\text{net}} = 75 \text{ N} + (-50 \text{ N})$$

$$F_{\text{net}} = 75 \text{ N} - 50 \text{ N} = 25$$

Toplam kuvvet sıfırdan farklı
ise cisim dengelenmemiş
kuvvetlerin etkisi altında,

BİLEŞKE KUVVET

- Net kuvveti bulmak için kuvvet vektörleri toplanır,
- Sağı artı, (+75 N)
- Solu eksi (- 50 N) işaret olarak alınır, **$F = m.a$**

$$F_{\text{net}} = 75 \text{ N} + (-50 \text{ N})$$

$$F_{\text{net}} = 75 \text{ N} - 50 \text{ N} = 25 \text{ N}$$

Bu durumda cisim
ivmeli hareket yapar,
Hızlanır ya da yavaşlar,

KUVVET

Dengelenmiş kuvvet

Cismin üzerine etki eden toplam kuvvet sıfır,

Dengelenmemiş kuvvet

Cismin üzerine etki eden toplam kuvvet sıfırdan farklı,

KUVVET

Temas Gerektiren Kuvvet

Kuvvet ile kuvvet uygulanan nesne arasında temas olmalı,

Temas Gerektirmeyen Kuvvet

Cisimlere temas söz konusu değildir,

Temas Gerektirmeyen Kuvvet

Kütle Çekimi
Kuvveti,

Elektriksel
Kuvvet,

Manyetik
Kuvvet,

Nükleer
Kuvvet,

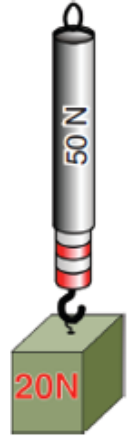
KUVVET

- Kuvvet gözle görülemez,
- Kuvvetin sadece etkileri ölçülebilir,
- Kuvvet “**F**” harfi ile gösterilir,
- Kuvvetin birimi Newton (N)’dur,
- Pratikte kuvvet birimi olarak kg-kuvvet kullanılmaktadır,
- Kuvvet dinamometre adı verilen yaylı bir kantarla ölçülmektedir,

DİNAMOMETRE

- Dinamometre, esnek ve sarmal şekilde bir yay içerir,
- Ucuna uygulanan kuvvetin büyüklüğüne göre yay gerilir,
- Yay üzerinde bulunan ibre hareket eder,
- Dinamometre üzerinde değer okunarak kuvvet ölçülür,

NEWTON 1. YASASI

Sabit kabul edilen bir referans noktasına göre cisme etki eden

BİLEŞKE KUVVET SIFIR (0) İSE ,

✓ cisim duruyorsa durmasına
devam eder,

✓ hareketli ise sabit hızla hareketine
devam eder,

NEWTON 1. YASASI

- a) Cisme etki eden bileşke kuvvet 0, **$F_{net}=0$**
- b) Cisim önceden durgunsa ,durmaya devam eder.
- c) Cisim önceden hareketli ise hareketine sabit hızla devam eder.
- d) Hızda herhangi bir değişim olmadığı için **ivme : 0 (sıfır)**

CİSİM DURUMUNU KORUR,

KUVVET

$$F_{\text{net}} = m \cdot a$$

Mekanik fiziğin temelini oluşturur,

✓ F (N) kuvvet, (N:kg.m/s²)

[M.L/T²]

✓ m (kg) kütle,

✓ a (m/s²) ivme,

BİR CİSME KUVVET

ETKİ EDERSE CİSİM

İVMELİ HAREKET

EDER,

DENGE DURUMU:

$$F_{\text{net}} = 0 \text{ (cisme etkiye net kuvvet sıfır)}$$

İŞ FORMÜLÜ:

$$W = F.x$$

w (Joule) iş,

F (Newton) kuvvet,

x (metre) kuvvetin etki yönünde alına yolun uzunluğu,

SÜRTÜNME KUVVETİ FORMÜLÜ:

$$F_s = k.N$$

K (-) sürtünme katsayısı,

N (Newton) yerin cisme uyguladığı tepki kuvveti,

ÇEMBERSEL HAREKETTE MERKEZCİL KUVVET:

$$F = m.V^2 / r = m.\omega^2.r$$

m kütle,

V çizgisel hız,

ω açısal hız,

r yarıçap,

KÜTLE ÇEKİM KUVVETİ:

$$F = G.m_1.m_2 / d^2$$

G çekim sabiti,

m'ler çeken cisimlerin kütlesi,

d cisimlerin merkezleri arasındaki uzaklık,

İTME FORMÜLÜ:

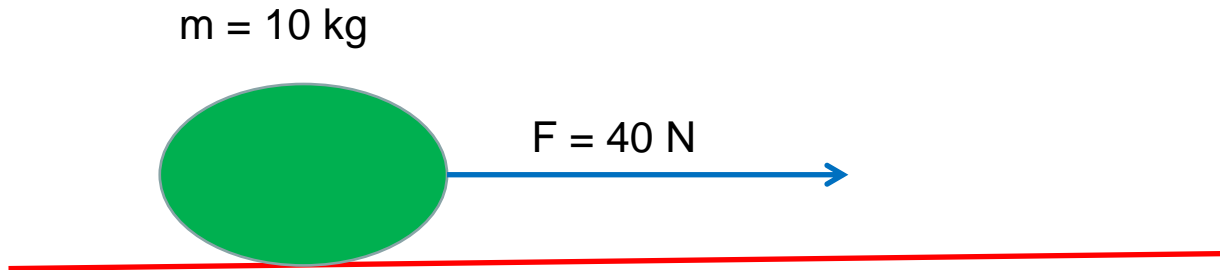
$$I = F.\Delta t$$

Belirli bir süre boyunca uygulanan toplam kuvvet,

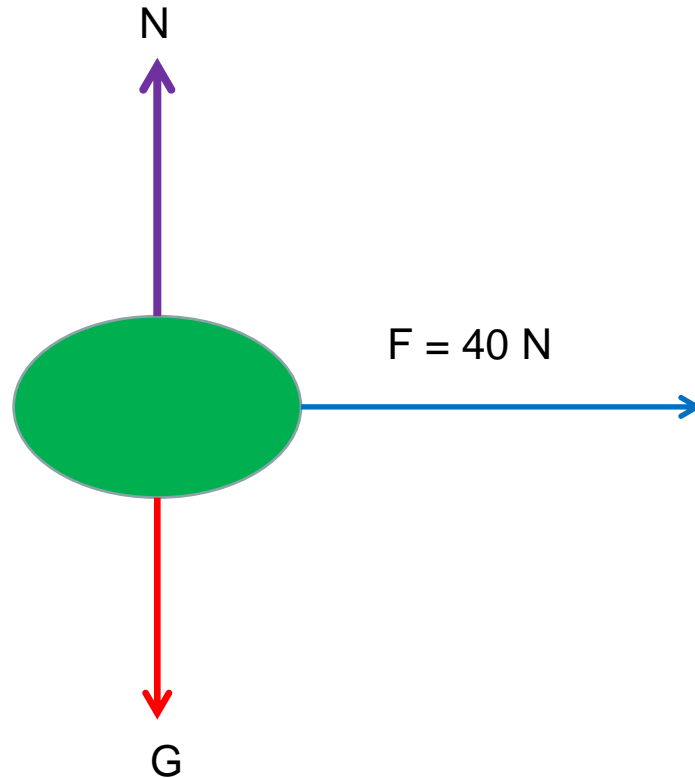

SORU

Kütlesi 10 kg olan bir cisim
sürtünmesiz bir yüzeyde
40 N kuvvet kullanılarak sağa doğru
çekilmekte,
Kutunun ivmesi kaç m/s^2 dir?

SORU

Cismin üzerindeki kuvvetler

SORU

Düşeydeki bileşke kuvvet sıfır,

$$N = G$$

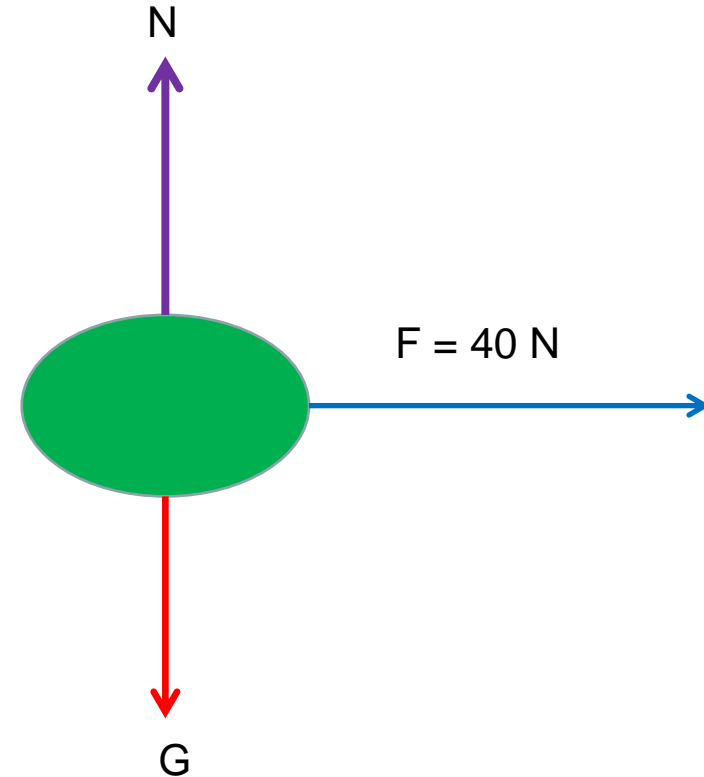
Kutunun ağırlığını (**G**), zeminin uyguladığı normal kuvveti (**N**) dengelemekte,

Yatay doğrultuda:

$$F = 40 \text{ N},$$

$$F_{\text{net}} = 40 \text{ N} \text{ (sürtünmesiz)}$$

Kutunun kütlesi $m = 10 \text{ kg}$,

SORU

Yatay doğrultuda:

$$F = 40 \text{ N},$$

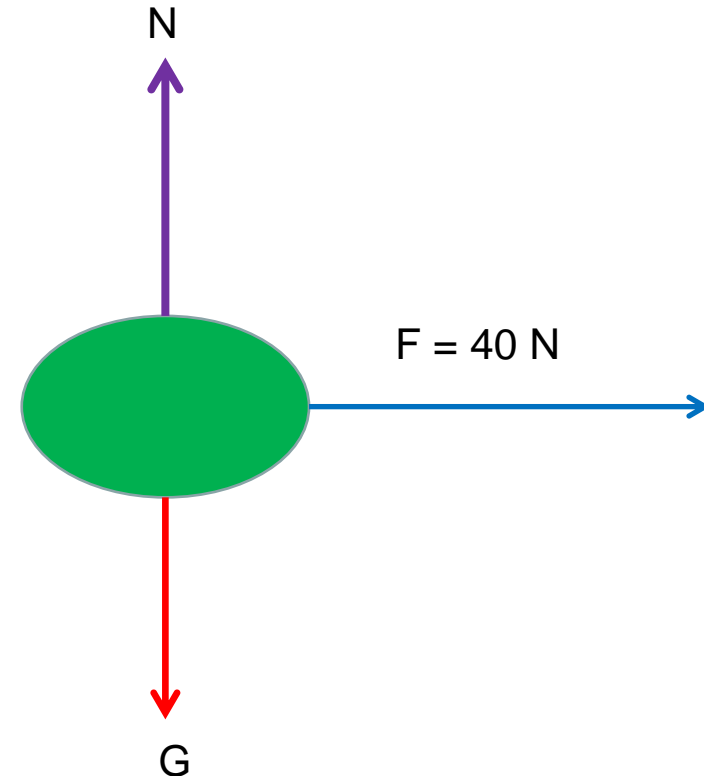
$$F_{\text{net}} = 40 \text{ N} \text{ (sürtünmesiz)}$$

Kutunun kütlesi $m = 10 \text{ kg}$,

$$F_{\text{net}} = m \cdot a$$

$$a = F / m$$

$$a = 40 \text{ N} / 10 \text{ kg} = 4 \text{ m/s}^2$$

NEWTON'UN BİRİNCİ YASASI VE EYLEMSİZLİK ÇERÇEVELERİ

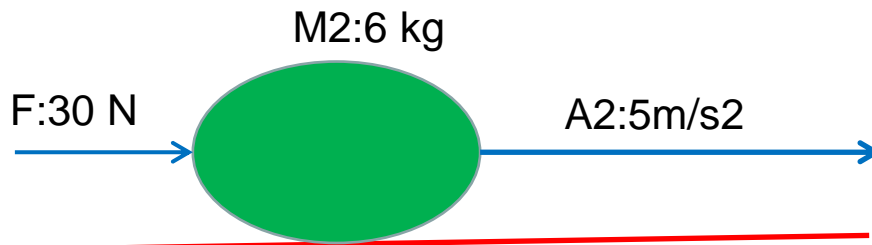
- Duran veya hareket halindeki cisimlerin durumlarını koruma eğilimi,
- Bir cisme dış kuvvet (bileşke kuvvet) etki etmedikçe cisim durgun ise durgun,
- Hareketli ise sabit hızla doğrusal hareketine devam eder,

NEWTON'UN BİRİNCİ YASASI VE EYLEMSİZLİK ÇERÇEVELERİ

- Cisme etki eden net kuvvet (bileşke kuvvet) yok ise cismin ivmesi sıfır,
- $F=0$ ise, $a=0$
- Cismin hızında bir değişme (ivme) yaratılmak isteniyor ise cismin üzerine bir kuvvet uygulanmalı,
- $a \propto F$; kuvvet ile ivme niceliği orantılı,

KÜTLE

Kütle, bir cismin sahip olduğu eylemsizliğin bir ölçüsü,
Kütlesi büyükse uygulanan belli bir kuvvetin etkisi altında o kadar az ivme kazanır.

Kütleleri farklı iki cisme aynı F kuvvetini uygulandığında aynı F kuvveti, m₁ ve m₂ kütlelerine etki ediyor, a₁ ve a₂ ivmesini kazandırır, m₁ ve m₂ cisimlerinin kütlelerini ivmelenmelerine oranlarsak;

$$\frac{m_1}{m_2} = \frac{a_2}{a_1}$$

NEWTON'UN İKİNCİ YASASI

Bir cisme etki eden kuvvetlerin bileşkesi sıfır değilse,

cisim bu kuvvetin doğrultu ve yönünde

ivme kazanır,

Kuvvetin, cisme kazandırdığı ivmeye oranı

sabit olup,

bu değer cismin kütlesine eşit,

$$F=m.a$$

NEWTON'UN İKİNCİ YASASI

- ❖ Cismin üzerine uygulanan kuvvet ile cismin kütlesi ve bu kuvvetin cisme kazandıracağı ivme arasındaki ilişki,
- ❖ Newton'un 2. Yasası:
- ❖ Bir cismin ivmesi, ona etki eden bileşke kuvvetle (ΣF) doğru orantılı,
- ❖ Kütlesi ile ters orantılı,
- ❖ $\Sigma F = m \cdot a$ (ΣF , cisim üzerindeki toplam(net) kuvvet)
- ❖ $\Sigma F = F_1 + F_2 + F_3 + \dots + F_n$
- ❖ SI birim sisteminde kuvvet birimi Newton (N)

NEWTON'UN İKİNCİ YASASI

1 kg kütleli bir cisim üzerine uygulandığında ona 1 m/s²'lik ivme kazandıran kuvvet bir Newton,

$$1 \text{ N} = (1 \text{ kg}) (1 \text{ m/s}^2)$$

NEWTON'UN İKİNCİ YASASI

Dinamiğin Temel Prensibi ile ilgili özellikler

1. Net kuvvet kendi yönünde ivme meydana getirir.

(ivme ile kuvvet aynı yönde)

2. Cismin hızı ve cisme etki eden net kuvvet aynı yönde ise cisim düzgün hızlanır,

3. Cismin hızı ve cisme etki eden net kuvvet ters yönde ise cisim düzgün yavaşlar,

4. Cisme birden fazla kuvvet etki ediyorsa kuvvetlerin bileşkesi alınır.

($F_2 > F_1$)

5. Sistemde birden fazla kütle varsa kütlelerin toplamı alınır,

YERÇEKİMİ KUVVETİ VE AĞIRLIK

Ağırlık : Kütlesi olan bir cisme dünyanın uyguladığı kütleçekim kuvveti,
 F_g ile gösterilir,

Bu kuvvet, dünyanın merkezine doğru yönelmiştir ve kuvvetin büyüklüğü,

Kütle: m

Ağırlık: $F_g = m \cdot g$

YERÇEKİMİ KUVVETİ VE AĞIRLIK

- Newton'un 2. yasasından $\sum F=ma$,
- Yeryüzü üzerinde ivmenin değeri $a=-g$ olduğundan
- Ağırlık kuvveti $\sum F=mg$ şeklinde yazılır,
- Ağırlık, g ye bağlı olduğundan coğrafik konuma göre değişir.
- Bunun yanında kütle (m) cismin değişmez bir özelliği olduğu için her yerde aynıdır.

YERÇEKİMİ KUVVETİ VE AĞIRLIK

Bir cismin Dünya'daki kütlesi 3kg ise ağırlığı kaç N ?

$$F_g = m \cdot g, \quad (g=10\text{m/s}^2)$$

$$F_g = 3\text{kg} \cdot 10\text{m/s}^2 = 30\text{N}$$

YERÇEKİMİ KUVVETİ VE AĞIRLIK

Bir cismin Dünya'daki ağırlığı 60N ise kütlesi kaç kg ?

$$F_g = m \cdot g, (g=10\text{m/s}^2)$$

$$60 \text{ N} = m \cdot 10\text{m/s}^2 = 6\text{kg}$$

3. Yasa : Etki Tepki Prensibi

- Bir cisme kuvvet uygulandığında cisim de kuvvet kaynağına aynı büyüklükte ve zıt yönde kuvvet uygular,

Bunlardan birincisine etki,

ikincisine tepki,

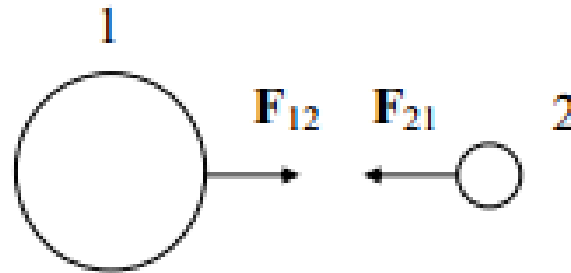
Örnek : Kaza yapan araçta hasar oluşması

Etki tepki kuvvetleri birbirine eşittir fakat cisimler farklı olduğu için birbirlerini dengeleyemez,

NEWTON'UN ÜÇÜNCÜ YASASI

- Birbirleri ile etkileşmekte olan cisimler arasında oluşacak etki ve tepki kuvvetleri,
- İki cisim etkileşiyor ise, 1. cismin 2. cisim üzerine uyguladığı F_{12} kuvveti,
- 2. cismin 1. cisim üzerine uyguladığı F_{21} kuvvetine eşit ve zıt yönlüdür.

$$\mathbf{F}_{12} = -\mathbf{F}_{21}$$

$$|\mathbf{F}_{12}| = |\mathbf{F}_{21}|$$

SÜRTÜNME KUVVETLERİ

İki yüzey arasında oluşan sürtünme kuvveti:

- Statik sürtünme kuvvetleri,
- Dinamik sürtünme kuvvetleri,

SÜRTÜNME KUVVETLERİ

Birbiri ile temas halinde olan iki yüzey arasındaki statik sürtünme kuvveti, uygulanan kuvvetle zıt yönlüdür ve normal kuvvet (n) ile orantılı,

$$f_s \leq \mu_s n$$

Hareket eden bir cisme etki eden kinetik sürtünme kuvveti daima cismin hareketinin zıt yönünde,

$$f_k = \mu_k n$$

μ_s : statik (durağan) sürtünme katsayısı,

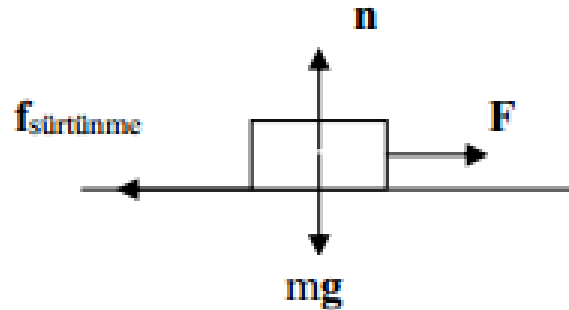
μ_k : dinamik (hareket) sürtünme katsayısı,

SÜRTÜNME KUVVETLERİ

Sürtünme Kuvveti :Hava, yüzeyin pürüzlülüğü vb. gibi cismin hareketine karşı koyan direnmeler,

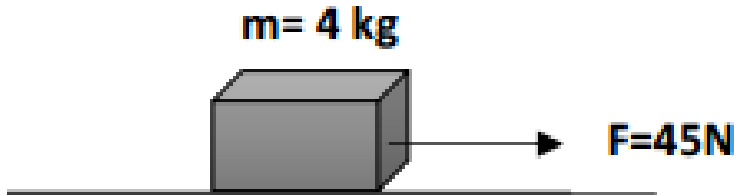
Sürtünme kuvveti (f), genel olarak iki yüzey arasının pürüzlülüğünü gösteren sürtünme katsayısı (μ) ve normal kuvvet (n) bağlı,

$$f_{\text{sürtünme}} = \mu n = - \mu mg$$

SORU

Statik sürtünme katsayısı 0,3;
kinetik sürtünme katsayısı 0,2
yatay düzlemdeki cisme 45 N kuvvet etki etmektedir.

Buna göre, cisme etkiyen statik ve dinamik
sürtünme kuvvetinin değeri kaç N dir? ($g = 10 \text{ m/s}^2$)

$$F_s = k_s \cdot N = k_s \cdot (-m \cdot g)$$

$$F_s = 0,3 \cdot (-4 \cdot 10) = 0,3 \cdot 40$$

$$F_s = 12 \text{ N}$$

$$F_d = k_d \cdot N = k_d \cdot (-m \cdot g)$$

$$F_d = 0,2 \cdot (-4 \cdot 10)$$

$$F_d = 8 \text{ N}$$

KAYNAKLAR

R. A. Serway ve R. J. Beichner (Çeviri Editörü: K. Çolakoğlu), Fen ve Mühendislik için FİZİK-I (Mekanik), Palme Yayıncılık, 2005

Taşar, M.F., Orbay, M. (2009). Genel Fizik-II. Pegem Akademi, Ankara

Fiziğin Temelleri I, Temel Fizik Cilt1, Fishbane, Gasiorowicz, Thornton, 2003

<https://www.fizikbilimi.gen.tr/newtonun-hareket-kanunlari/>

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/280/mod_resource/content/2/hareket%20kanunlar%C4%B1%20.pdf

